

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME DÜZEYLERİ VE OKUMAYA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Büşra KOÇAK (*)
Yasemin KURLU (**)
Halim ULAŞ (***)
Cahit EPÇAÇAN (****)

Öz

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile okumaya yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından ve aralarındaki ilişki bakımından incelenmesidir. Bu amaçla tarama modelinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu evren içinden basit tesadüfi örnekleme ile seçilen 433 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve “California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği”nin Kökdemir (2003) tarafından Türkçeye uyarlanmış hali ve Susar Kırmızı (2012) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programından faydalanılarak Kolmogorov Smirnov Normallik Testi, Man Whitney U, Kruskal Wallis H ve Spearman Brown Stra Farkları Korelasyon Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin orta düzeyde yoğunlaştığı, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken, sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Okumaya yönelik tutumlarının ise genelde olumlu olduğu cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak sınıf değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile okumaya yönelik tutumları arasında ise düşük, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı, eleştirel düşünme, okuma, tutum;

*) Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
(e-posta: busrakocak2504@gmail.com)

**) Öğr. MEB (e-posta: y.kurtlu@windowslive.com)

***) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, (e-posta: ahalimulas@hotmail.com)

****) Doç. Dr., Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Ana Bilim Dalı,
(e-posta: epcacan@hotmail.com)

Examining of the Elementary Class Teachers' Critical Thinking Levels and Their Attitudes towards Reading

Abstract

The aim of this study is to examine the teacher candidates' critical thinking levels and their attitudes towards reading in terms of various variables and in terms of the relationship between them. For this purpose a research was carried out in the scanning model. The population of this research consists of the students who are studying in Ağrı Ibrahim Çeçen University, Faculty of Education, Department of Elementary Teacher Education. And the sample of the study consists of 433 voluntary students. In the study, personal information form prepared by researchers, the Kökdemir(2003) version of 'California Critical Thinking Incline Scale' and also 'The Attitude Scale Towards Teacher Candidates' Reading Habits' by Susar Kırmızı (2012), were used for collecting data. In the analysis of data, by making use of the SPSS 16.0 packet program, Kolmogorov-Smirnov Normality Test, Man-Whitney U, Kruskal-Wallis H and Spearman Brown Rank Differences Correlation Tests were used. As a result of the data analysis, it was observed that the critical thinking levels of teacher candidates focused on a moderate level. It was also found that their levels varied significantly according to their class variables but not according to their gender variables. And the attitudes towards reading were generally positive and did significantly differed according to gender but did not differ according to class variable. It was identified that there is a low, positive and significant relationship between the teacher candidates' critical thinking levels and their attitudes towards reading.

Keywords: Teacher Candidate, Critical Thinking, Reading, Attitude.

1. Giriş

İnsanın düşünme yetisine sahip bir canlı olması nedeniyle düşünme eylemine hemen hemen bütün kutsal kitaplarda vurgu yapılır ve insanlar düşünmeye yönlendirilir. Yine insanlık tarihi düşüncenin önemini vurgulayan sözlerle doludur. Düşünmek: "Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek" (TDK [Türk Dil Kurumu], 2005, s. 592) şeklinde tanımlanmaktadır.

Cüceloğlu (1994), düşünmeyi içinde bulunulan durumun anlaşılması için aktif bir şekilde, bir amaca yönelik olarak organize edilmiş zihni süreçler olarak tanımlamaktadır.

Mayer'e göre (1992) zihinsel süreçler, bilişeldir ama davranıştan kaynaklanır. Aklın veya bilişsel sistemin içinden çıkar. Düşünme bilişsel sistem içerisinde bilgiye dayalı işlemlerin bütünüdür ya da bütünün bazı değişkenlerini içeren ve çözüme doğru yönlendirilmiş bir davranış ya da bir problemin çözümüyle sonuçlanan, davranışın sonucudur.

Kurum (2002) tarafından düşünme, bireyin edindiği bilgilerle çevreyi ve olayları anlayabilmesi, karşılaştığı herhangi bir sorunu çözebilmesi ve bir durum karşısında karar vermesi gibi amaçlı zihinsel etkinlikler olarak tanımlanmaktadır.

Düşünmenin farklı tanımları yapılırken zihinsel süreçlerden, bilgileri sınıflandırmaktan, problem çözmekten, karşılaştırma yapmak ve düşünce üretmekten bahsedilmiştir. Bu kavramlar düşünmenin niteliklerini ve düşünme becerilerini akla getirmektedir. Son dönemlerde düşünme becerileri ya da stratejileri çok farklı alanlarda çeşitli şekillerde ele alınmaktadır.

Düşünme becerileri Kaya (2009) tarafından yapılan çalışmada problem çözme becerisi, karar verme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, eleştirel düşünme becerisi, öz-yeterlik becerisi olarak ele alınırken; Aydın ve Yılmaz (2010) tarafından yapılan çalışmada “soru sorma, eleştirel ve sistemli düşünme, problem (alıştırma değil) çözme, analiz etme, değerlendirme, yeni bilgiler sentezleme ve karar verme yetenekleri” şeklinde sıralanmıştır.

Eleştirel düşünmeye ilişkin alanyazında birçok tanım yapılmıştır. Ünalın’a göre (2006) eleştirel düşünme, insanın düşüncelerinin bilincinde olması, kendi dışındakilerin de görüşlerini dikkate alarak, öğrendiklerini uygulaması, bireyin kendini ve çevresindeki olayları, durumları ve düşünceleri anlamasını amaçlayan aktif ve sistemli bir zihinsel süreçtir.

Facione (2000) ise eleştirel düşünmeyi, yorum ve analiz yapma; değerlendirme ve çıkarımlarda bulunma, delillere dayalı olarak kavram, ölçüt, metod, veya içerik açısından belirli açıklamaların yapıldığı, bir amaç doğrultusunda öz düzenleme yetisi olan bir karar mekanizması olarak ifade eder.

Özden’e göre (1999, s.112) eleştirel düşünme; “tenkitçi, değerlendirmeci, şüpheci, analitik, sentezci, açık, dikkatli, mantıksal ve bağımsız düşünmedir.” Eleştirel düşünmeye ilişkin alanyazında yapılan tanımlar dikkate alındığında eleştirel düşünme sistemli düşünme, dayanaklandırarak düşünme, düşünmeyi düşünme, tahmin ve çıkarımlar yapma, karar verme ve kararlar doğrultusunda düzenlemeler yapma, şüphe etme ve düşünme süreçlerini kontrol etme olarak tanımlanabilir.

Eleştirel düşünme becerileri de yukarıdaki tanımlar doğrultusunda belirlenmiştir. Demirel (2006) eleştirel düşünme becerilerini ve alt becerilerini analiz (düşünceleri gözden geçirme, argümanları ortaya koyma ve analiz etme), değerlendirme (iddiaları ve argümanları değerlendirme), çıkarım yapma (kanıttan şüphelenme, alternatifleri tahmin etme ve sonuçlar çıkarma), yorumlama (sınıflandırma, anlamını çözme ve açıklama), açıklama (sonuçları ifade etme, süreçleri doğrulama ve argümanları sunma) ve öz-düzenleme (öz sına ve öz doğrulama) şeklinde sıralar.

Eleştirel düşünme becerilerinin bireylere kazandırılması ulusal ve uluslararası programlarla desteklenmeye başlanmış ve eleştirel düşünme becerileri ve bu becerilerin bireylere kazandırılması yönünde birçok çalışma yapılmıştır. Şen (2009), tarafından yapılan çalışmada eğitim fakültelerinde ders veren öğretim elemanlarının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Eleştirel düşünmeye ilişkin bir diğer çalışma da Yılmaz (2005), tarafından yapılmıştır. Araştırmacı bu çalışmada üst “düzey düşünme becerileri içerisinde yer alan eleştirel

düşünmenin, özellikle yükseköğretimin en önemli amaçlarından biri haline geldiği günümüzde, öğrencilere kazandırılması gereken en önemli niteliklerden biri de araştırma yeterliğidir.” yargısına varmıştır. Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da eleştirel düşünme becerisinin ilköğretimden yükseköğretime kadar bütün kademelerde geliştirilmesi gereken düşünme becerilerinden biri olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmaların dikkat çektiği bir diğer nokta da öğretmen unsurudur. Eleştirel düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmada öğretmenlerin rolü yadsınamaz. Bu anlamda eleştirel düşünmeye ilişkin yapılan çalışmalarda öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerine sahip olup olmadığı ve bu becerileri öğrencilerine nasıl kazandıracakları önemli araştırma sorularından olmuştur.

Öğretmen yeterliliklerinin ve öğretmenin eğitsel fonksiyonunun tartışıldığı son dönemde öğretmenlerin eleştirel düşünme becerileri ve öğretmen yeterlilikleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmaması da bir diğer araştırma sorusudur. Özellikle temel eğitimde başka bir ifadeyle ilköğretimde okuma – yazma becerisi kazandırma ve öğrencileri üst kademelere hazırlamada büyük sorumluluk yüklenene sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerileri ve öğretmen yeterlilikleri arasında ne düzeyde bir ilişki olduğu ve bu yeterlilikleri ne düzeyde uygulayabilecekleri cevaplanması gereken sorulardandır. Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerileriyle okumaya karşı tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada açıklanması gereken bir diğer kavramda okuma kavramıdır.

Okumak: “Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek. Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek.” (TDK, 2005, s. 1494) olarak tanımlanmakta. Okuma yazılı veya yazısız kaynaklar ile okuyucu ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle oluşan bir anlam kurma sürecidir (Ak-yol, 2003). Okuma, bilişsel davranışların ve psiko-motor becerilerin birlikte çalışarak yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir (Demirel, 2004).

Yukarıda verilen okuma tanımları dikkate alındığında okumanın fiziksel ve bilişsel boyutları olan bir kavram olduğu görülecektir. Okumanın fiziksel boyutunda yazılı metinlerin gözle algılanması ve sınırlar aracılığıyla beyne iletilmesi öne çıkarken; bilişsel boyutunda okunulan metni kavrama ve anlamlandırma yer almaktadır.

Okuma becerisi öğrencilere kazandırılırken ilköğretim kademesinde okumanın fiziksel yönü ağırlık kazanırken ortaokulda çocukların bilişsel gelişimine paralel olarak anlamlandırma boyutu önem kazanmaktadır. Bütün eğitim kademelerinden başarıyla geçmiş bireylerin okuma becerisinin hem fiziksel hem de bilişsel boyutunu tam anlamıyla uygulamaları beklenir. Başka bir ifadeyle belirli eğitim seviyesindeki bireylerin okuma becerisinin gereklerini tam olarak uygulamaları ve yine okumaya karşı olumlu bir tutum içinde olmaları beklenir.

Okuma becerisi, örgün öğretim almış bireylerin sahip olması gereken bir beceri olmasının yanı sıra özellikle mesleği öğrenmeyi öğretmek olan öğretmenlerin, öğrenmenin temel yöntemlerinden olan okuma becerisine hem sahip olmaları hem de okumaya karşı

olumlu bir tutuma sahip olmaları mesleki becerilerinin başında gelmektedir. Okuma becerisi bilgi edinmenin temelidir.

1.1. Araştırmanın önemi

Okuma becerisine sahip bireylerin çeşitli düşünme becerilerini kullanmaları ve geliştirmeleri doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Analiz, sentez, değerlendirme, yorumlama, ilişkilendirme, tahminlerde bulunma ve değerlendirme yapıp kararlar verme okuma sürecinde okuyucunun yapması gereken bilişsel etkinliklerdendir. Bu anlamda özellikle okuma becerisiyle eleştirel düşünme becerisi arasında bir ilişki var mı veya varsa bu ilişki ne düzeydedir? Bu ve buna benzer birçok soru sorulabilir. Bu araştırmada da sınıf öğretmeni adaylarının okumaya karşı tutumlarıyla eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki incelenecektir.

1.2. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap vermeye çalışılmıştır.

1. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri nasıldır ve bu düzey;
  - 1.1.Cinsiyet değişkenine,
  - 1.2.Sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları nasıldır ve bu düzey;
  - 2.1. Cinsiyet değişkenine,
  - 2.2. Sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile okumaya yönelik tutumları arasında ilişki var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2002, s. 79). Tarama modelli çalışmalarda gruba herhangi bir şekilde müdahale edilmez, herhangi bir değiştirme etkileme çabası gösterilemez.

2.2. Araştırma grubu (Evren ve örneklem)

Bu araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış (Karasar,2009) ve araştırma 433 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2.1. Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarına Ait Değişkenler

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kız	214	49,4
Erkek	219	50,6
Sınıf		
1.Sınıf	93	21,5
2.Sınıf	103	23,8
3.Sınıf	99	22,9
4.Sınıf	138	31,9
Toplam	433	100,0

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %49,4’ü kız, %50,6’sı ise erkektir. Öğretmen adaylarının %21,5’i 1.sınıf, %23,8’i 2.sınıf, %22,9’u 3.sınıf ve % 31,9’u 4. sınıf öğrencisidir.

2.3. Veri toplama araçları

Kişisel bilgi formu: Bu çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyini öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur

California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI-T): Bu çalışmada öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek amacıyla kullanılan ölçeğin 7 alt boyutu bulunmaktadır ancak eleştirel düşünme eğilimini belirlemek amacıyla bu ölçeklerin toplamından oluşan puanlama sistemi kullanılmaktadır (Facione, Facione, ve Giancarlo, 1988; Kökdemir, 2003). Kökdemir (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin madde sayısı 75’ten 51’e düşürülmüştür. Likert tipi, eşit aralıklı, altı bölümlü ölçekte her madde için verilen puan esas alınmaktadır. Ancak, olumsuz maddeler (5, 6, 9, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 33, 36, 41, 43, 45, 47, 49,50) ters yönde puan almaktadır. Toplam 6 boyut ve 51 maddeden oluşan yeni ölçeğin (CCTDI-T) iç tutarlılık katsayısı (alfa) ise ,88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise %36.13’tür. Ölçeğin hiçbir maddesi değiştirilmeden iç tutarlılık katsayısı (alfa) yeniden hesaplanmış ve ,79 olarak bulunmuştur. Orijinal ölçekte olduğu gibi, 6 aralıklı Likert tipi ölçeğe verilen yanıtlar toplanarak her bir alt ölçek için ham puanlar hesaplanmış ve bu ham puanlar soru sayısına bölündükten sonra 10 ile çarpılarak en düşük 6 ve en yüksek 60 değerini alan bir standart puana çevrilmiştir. Bütün alt ölçekler için olası en düşük ve en yüksek değerler sabittir. Dolayısıyla, CCTDI – T bir bütün olarak değerlendirildiğinde puanı 240’dan (40 x 6) az olan kişilerin genel eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük, puanı 300’den (50 x 6) fazla olanların ise bu eğilimlerin yüksek olduğu söylenebilir. (Kökdemir, 2003).

Ölçeğin Kökdemir (2003) tarafından Türkçeye uyarlanmış hali gerekli izinler alındıktan sonra çalışmada kullanılmıştır.

Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutum Ölçeği: Susar Kırmızı (2012) tarafından geliştirilen ölçek 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ,95'tir. Ölçeğin aslına dokunulmadan iç tutarlılık (alfa) yeniden hesaplanmış ve ,90 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34 en yüksek puan ise 170 'tir. Alınan puanların yüksek olması Okumaya yönelik tutumun da yüksek olduğunu göstermektedir.

2.4. Uygulama

Araştırmacılar tarafından çoğaltılan form ve ölçekler dersten sorumlu öğretim üyeleri ve öğretim görevlilerinden izin alınarak bir ders saatinde yaklaşık 40 dk süre ile 1,2,3,4. sınıfların örgün ve ikinci öğretim gruplarında uygulanmıştır.

2.5. Verilerin analizi

Verilerin analizinde SPSS 16.0 bilgisayar programından faydalanılmış, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ve okumaya yönelik tutumları çeşitli değişkenlere göre test edilmeden önce puanların normal dağılım özelliği taşıyıp taşımadıkları Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi ile tespit edilmiştir. Puanların normal dağılım göstermemesi nedeniyle iki ilişkisiz örneklemin ortalama puanların karşılaştırılması için Mann-Whitney U, ikiden fazla ilişkisiz örneklemin ortalamalarının karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis Testi ve değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman Brown Korelasyon katsayısı kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2009). Verilerin manidarlığı $p < ,05$ ve $p < ,01$ düzeyinde sınanmış ve sonuçlar araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine yönelik bulgular

Tablo 3.1'de öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine ait istatistiki sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Ait İstatistiki Sonuçlar

	Katılımcı Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Eleştirel düşünme	433	245,63	29,72	113,96	320,06

Tablo 3.1'de görüldüğü gibi çalışmaya katılan 433 öğretmen adayının eleştirel düşünme düzeylerine ait ortalama puanı, $\bar{X}=245,63$ ' tür. Öğretmen adayları arasında alınan en yüksek puan 320,06 en düşük puan ise 113,96'dır. Standart Sapma ise 29,72 olarak

hesaplanmıştır. Tablo 3.2’de öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine ait dağılım görülmektedir.

Eğer veriler ortalamaya yakın bir dağılım gösterirse standart sapma değeri küçüktür; veriler ortalamadan uzakta yayılmış ise standart sapma değeri büyüktür. Tablo 3.1’de standart sapma değerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu da verilerin dağılımının ortalamadan uzaklaştığı yani puanlar arasında uç değerlerin olduğunu ve normal dağılım göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.2. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Ait Frekans ve Yüzde Değerleri

Eleştirel Düşünme Eğilimi	Frekans	%
Düşük	169	39,0
Orta	256	59,1
Yüksek	8	1,8
Toplam	433	100,0

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %39’u düşük, %59,1’i orta ve %1,8’i yüksek eleştirel düşünme eğilimine sahiptir. Bu bulguya göre öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun orta düzeyde eleştirel düşünme becerisine sahip olduğu söylenebilir.

3.1.1. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ilişkin bulgular.

Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerin cinsiyete göre farklılaşmasını incelemeye önce puanların normal dağılıma uygunluk durumu tespit edilmiştir. Tablo 3.3’te öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine ait Kolmogorov Smirnov Normallik Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.3. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Ait Kolmogorov Smirnov Normallik Testi Sonuçları

Eleştirel Düşünme	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
	,066	433	,000

p<0,05

Tablo 3.3’te görüldüğü gibi p<,05 olduğundan çalışmaya katılan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme puanlarının normal dağılımdan anlamlı (aşırı) sapma gösterdiği, söylenebilir.

Dağılım normal bir dağılıma uygun olmadığı için öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Man Whitney U-Testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları sonuçları Tablo 3.4'te görülmektedir.

Tablo 3.4. Eleştirel Düşünme Eğiliminin Cinsiyete Göre U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	214	227,65	48717,50	21153,500	,080
Erkek	219	206,59	45243,50		

p<,05

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. U=21153,5,p>,05. Bu bulguya göre öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerileri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

3.1.2. Sınıf değişkenine göre öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis H Testi sonuçları Tablo 3.5'te görülmektedir.

Tablo 3.5. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Sınıf Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Sınıf	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
1.Sınıf	93	253,46	3	12,914	,005	1-2, 1-3, 1-4,
2.Sınıf	103	196,49				
3.Sınıf	99	198,69				
4.Sınıf	138	220,88				

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. χ^2 (sd=3,n=433)=12,914, p<,05). Eğilimler arasındaki farkın hangi sınıf düzeylerinde görüldüğünü belirlemek amacıyla ikişerli gruplar halinde Man Whitney U-Testi kullanılmış ve 1-2, 1-3, 1-4. Sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Tablo 3.5'te de

görüldüğü gibi 1.sınıfların sıra ortalaması 2, 3 ve 4.sınıflardan belirgin şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi sınıf düzeyi artıkça eleştirel düşünme eğilimi ortalaması düşmektedir. Bu bulguya ulaşılmasında öğrencilere verilen eğitimin etkili olduğu düşünülebilir. 2. ve 3. Sınıf öğrencilerinin aldığı eğitimin onların eleştirel düşünme eğilimlerini olumlu yönde etkilemediği söylenebilir. 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin 2 ve 3'ten yüksek olması ise öğrencilerin içinde bulunduğu Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ve Akademik Lisans Üstü Eğitim Sınavı'na (ALES) hazırlık sürecinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

3.2. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları ilişkin bulgular

Tablo 3.6'da öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarına ait istatistiki bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.6. Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumlarına Ait İstatistiki Bulgular

	Katılımcı Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Okumaya Yönelik Tutum	433	123,1594	20,8764	42,00	165,00

Tablo 3.6'da görüldüğü gibi çalışmaya katılan 433 öğretmen adayının okumaya yönelik tutumlarına ait ortalama puanı, $\bar{X}=123,1594$ 'tür. Öğretmen adayları arasında alınan en yüksek puan 165,00 en düşük puan ise 42,00'dir. Standart Sapma ise 20,8764 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan dağılımlarının normal dağılım gösterip göstermediğine dair Kolmogorov Smirnov Normallik Testi sonuçları tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7. Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumlarına Ait Kolmogorov Smirnov Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov^a		
	İstatistik	df	Sig.
Okumaya Yönelik Tutum	,067	433	,000

p<0,05

Tablo 3.7'de görüldüğü gibi p<.05 olduğundan çalışmaya katılan öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puanlarının normal dağılımdan anlamlı (aşırı) sapma gösterdiği söylenebilir.

Tablo 3.8. Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumlarının Ortalamaya Bağlı İstatistiki Sonuçları

Okumaya Yönelik Tutum	F	%
0-123,00	200	46,2
123,1-170,00	233	53,8
Toplam	433	100,0

Tablo 3.8’ de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin %53,8’inin ortalamanın üzerinde, %46,2’sinin de ortalamanın altında puan aldığı görülmektedir. Bu ölçekten alınacak en yüksek puanın 170 olduğu düşünüldüğünde öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının genelde olumluya yakın olduğu söylenebilir.

3.2.1. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarına ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına dair istatistiki bulgular ve Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 3.9’da görülmektedir.

Tablo 3.9. Okumaya Yönelik Tutumun Cinsiyete Göre U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kız	214	242,18	51826,00	18045,000	,000
Erkek	219	192,40	42135,00		

$p < ,05$

Tablo 3.9’da çalışmaya katılan öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir, $U=18045,0$, $p < ,05$. Sıra ortalamaları dikkate alındığında kız öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

3.2.2. Sınıf değişkenine göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarına ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo 3.10’da görülmektedir.

Tablo 3.10. Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre Dağılımına Ait Kruskal Wallis Testi Sonucu

Sınıf	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
1.Sınıf	93	235,03	3	4,107	,250
2.Sınıf	103	224,44			
3.Sınıf	99	211,03			
4.Sınıf	138	203,58			

p<,05

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puanlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2(sd=3,n=433)=4,107$, $p>,05$). Bu bulgu sınıf değişkeninin öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarını etkilemediği şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Eleştirel düşünme ile okumaya yönelik tutum arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile okumaya yönelik tutumları arasında bir ilişkinin olup olmadığına dair Spearman Brown Sıra Farkları Testi sonuçları Tablo 3.11’de görülmektedir.

Tablo 3.11. Eleştirel Düşünme ve Okumaya Yönelik Tutum Arasındaki Korelasyon

Spearman’s rho	Eleştirel Düşünme	Korelasyon Katsayısı	Eleştirel Düşünme	Okumaya Yönelik Tutum
		Anlamlılık (2 yönlü)	1,000	,165**
		N	433	433
	Okumaya Yönelik Tutum	Korelasyon Katsayısı	,165**	1,000
		Anlamlılık (2 yönlü)	,001	.
		N	433	433

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı (2 yönlü).

Tablo 3.11’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile okumaya yönelik tutumları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=,165$, $p<,01$. Buna göre okumaya yönelik tutum

olumlu oldukça eleştirel düşünme düzeyinin arttığı söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,27$) dikkate alındığında eleştirel düşünme düzeyindeki değişkenliğin yaklaşık %3'ünün okumaya yönelik tutumdan kaynaklandığı söylenebilir.

4. Sonuç ve Tartışma

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin orta düzeyde yoğunlaştığı görülmüştür. Yüksek ve orta düzey eleştirel düşünme becerileri dikkate alındığında çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %68,9'unun eleştirel düşünme eğilimlerinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Kürüm (2002) çalışmasında öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü düzeyleri ile bu gücü oluşturan bütün düşünme becerilerindeki düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çetin (2008) de çalışmasında sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme gücü düzeyleri ile bu gücü oluşturan düşünme becerilerindeki düzeylerinin orta düzey dilimi içerisinde yer aldığını, Beşoluk ve Önder'in (2010) araştırmalarında da adayların eleştirel düşünme düzeylerinin, orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Türnüklü ve Yeşildere (2005), Özdemir (2005), Saçlı ve Demirhan (2008), Şen (2009), Korkmaz (2009) da çalışmasına katılan öğretmenlerin eleştirel düşünmeye ilişkin görüşlerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Çetinkaya (2011) çalışmasında Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akar (2007) ve Zayıf (2008) da öğretmen adaylarının eleştirel düşünme puanlarının düşük olduğunu belirlemişlerdir. Bulut Ertem ve Sevil (2009) sağlık yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada çalışmaya katılan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öztürk ve Ulusoy (2008) da araştırmalarında lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri düşük, olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çetin (2008) cinsiyetin eleştirel düşünme gücü üzerinde belirleyici bir etmen olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çekiç (2007) de Matematik öğretmenliği lisans öğrencilerinin cinsiyete göre eleştirel akıl yürütme gücü arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Matematik öğretmenliği lisans öğrencilerinin cinsiyeti ile eleştirel düşünme gücünün alt bölümlerinden ise yalnızca birinde (yorumlama) kızların lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Kürüm (2002), Özdemir (2005), Akar (2007), Saçlı ve Demirhan (2008), Korkmaz (2009), Narin (2009), Şen (2009), Ekinci ve Aybek'in (2010) araştırmalarında cinsiyet, eleştirel düşünmeye ilişkin görüşlerde anlamlı farklılık yaratan bir değişken değildir. Öte yandan Çetinkaya (2011) cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Kız öğretmen adayları erkeklere göre eleştirel düşünmeye ilişkin daha olumlu görüş bildirmişlerdir. Yıldırım (2005), Gülveren (2007), Zayıf (2008), Beşoluk ve Önder (2010) de aynı sonuca ulaşmışlardır. Görüldüğü gibi cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünme eğilimi üzerindeki etkileri alanyazında farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle genelleme yapmak mümkün değildir.

Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. 1.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin 2,3, ve 4.sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çetin (2008) eleştirel düşünme gücü düzeyi açısından dördüncü sınıfların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Çetinkaya (2011) da sınıf değişkenlerinde anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. 1. sınıftakiler 4. sınıflara göre eleştirel düşünmeye ilişkin daha olumlu görüş bildirmişlerdir. Gülveren (2007) ve Akar (2007) da 4. sınıfların en düşük puana sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Çetin (2008), Saçlı ve Demirhan (2008), Zayıf (2008) 1. sınıfların daha düşük eğilim gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Öztürk ve Ulusoy (2008) da eleştirel düşünme beceri düzeylerinin 1. sınıflar dışında tutulduğunda, 2., 3., 4. sınıflarda, sınıf yükseldikçe eleştirel düşünme beceri düzeylerinin az da olsa arttığı sonucuna ulaşmıştır. Kürüm (2002), Beşoluk ve Önder (2010), Ekinci ve Aybek (2010) ise sınıf açısından anlamlı bir farklılık bulamamışlardır.

Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri sırasıyla 1., 4., 3. ve 2. sınıf şeklinde sıralanmaktadır. Bu farklılaşmanın nedeni öğretmen adaylarının 1.sınıfa gelmeden önce hazırlandıkları üniversiteye giriş sınavları ve dördüncü sınıfta hazırlandıkları öğretmen yerleştirme sınavları olarak düşünülebilir. Çünkü öğrenciler bu dönemde yoğun bir şekilde çalışmaktadır. Ayrıca 2 ve 3. Sınıflarında eleştirel düşünme düzeyinin daha düşük olması ise verilen lisans eğitiminin öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerine olumlu yönde etki etmediği, düşünce yönünden edilgen kıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları incelendiğinde ise genel olarak olumlu tutum gösterdikleri söylenebilir. Batur, Gülveren ve Bek (2010) de çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Öğretmen adaylarının kitap okumaya yönelik tutumları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Arı ve Demir (2013) çalışmalarında öğretmen adaylarının kitap okumaya ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak değiştiğini tespit etmiştir. Bu durum kız öğrenciler lehinedir. Bozpolat'a göre (2010) öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlar genel olarak değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla biraz daha olumlu tutuma sahip olduğu söylenebilir. Batur, Gülveren ve Bek (2010) çalışmada kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre kitap okuma alışkanlığına yönelik daha olumlu tutuma sahip olduklarını tespit etmiştir. Saracaloğlu ve arkadaşlarının (2003) da çalışmalarında benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Odabaş, Odabaş ve Polat (2008) da kızların okuma ilgilerinin erkeklerden daha yüksek düzeyde olduğu yönünde benzer bulgular elde etmiştir. Konuyla ilgili Yalınkılıç (2007), Arslan, Çelik ve Çelik (2009), Kalyocu (2013), Gömleksiz (2004), Özbay, Bağcı ve Uyar(2008), Yamaner ve Kartal (2001) yaptıkları çalışmalar da bu çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Kalyocu (2013) da çalışmasında öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarında sınıf düzeyine göre farklılık

tespit etmemiştir. Batur, Gülveren ve Bek (2010) ise genel anlamda sınıflara göre, öğrencilerin okuma alışkanlığına karşı tutumlarının olumlu olduğunu tespit etmiştir. Okuma alışkanlığına karşı en olumlu tutuma 3. sınıf, en olumsuz tutuma ise 1.sınıfların sahip olduğu görülmüştür.

Eleştirel düşünme eğilimi ve okumaya yönelik tutumun karşılaştırıldığı son araştırma sorusunda ise düşük düzeyde, anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre ise eleştirel düşünme eğilimi ve okumaya yönelik tutum birbirini pozitif yönde etkileyebilmektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin yükselmesinde okumaya yönelik tutumlarının iyileştirilmesi ve okumaya ayırdıkları zamanın artırılmasının olumlu etki yapacağı düşünülmektedir. Bu noktada aile hayatından başlanarak, tüm öğrenim hayatı da dahil olmak üzere bireylere okuma alışkanlığının kazandırılabilmesi önem taşımaktadır.

Ayrıca bireylerin akademik, bilişsel süreçler, sosyal-yeniden yapılanmacı, insancıl ve teknoloji faktörlerinin yer aldığı nitelikli bir eğitim programıyla yetiştirilmesi gerekmektedir (Yeşilyurt, 2013). Bireylerin aldıkları eğitimin sorgulamaya ve eleştirel düşünmeye fırsat verecek şekilde düzenlenmesi, ders konu ve içeriklerinin bu doğrultuda hazırlanması faydalı olabilecektir.

Kaynakça

- Akar, Ü. (2007). *Öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerileri ve eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akyol, H. (2003). *Türkçe ilkokuma yazma öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Arı, E. ve Demir, M.K. (2013). İlköğretim bölümü öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 116-128.
- Arslan, Y., Çelik, Z., Çelik, E. (2009). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *PÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 113-124.
- Aydın, N., Yılmaz, A. (2010). *Yapılandırıcı yaklaşımın öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerine etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 39, 57-68.
- Batur, Z., Gülveren, H., Bek, H. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 32-49.
- Beşoluk, Ş. ve Önder, İ. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9 (2), 679-693, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr/> adresinden 01.04.2014 tarihinde indirilmiştir.

- Bozpolat, E. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(1), 411-428.
- Bökeoğlu, O. Ç., Yılmaz, K. (2005). *Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünmeye yönelik tutumları ile araştırma kaygıları arasındaki ilişki*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 41, 47 – 67.
- Bulut, S., Ertem, G., ve Sevil, Ü. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(2), 27-38.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İyi düşün doğru karar ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çekiç, S. (2007). *Matematik öğretmenliği lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme gücü düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetin, A. (2008). *Sınıf öğretmeni adayların eleştirel düşünme gücü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 93-108.
- Demir, M. K. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara
- Demirel Ö. (2004). Türkçe öğretimi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ekinci, Ö. ve Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 816-827, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr/> adresinden 01.04.2014 tarihinde indirilmiştir.
- Facione, P.A., Facione, N.C., ve Giancarlo, C.A.F. (1998). *the California critical thinking disposition inventory*. California: Academic Press.
- Facione, P. A., vd. (2000). The disposition toward critical thinking: its character, measurement, and relationship to critical thinking skill. *Informal Logic*, 20(1), 61-84.
- Gömlüksiz, M. N. (2004). Geleceğin öğretmenlerinin kitap okumaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-21.
- Gülveren, H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Kalyocu, R. (2013). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Electronic Journal of Social Sciences*, 12(45).
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 20. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, B. (2008). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz-yeterliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Ö. (2009). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10 (1), 1-13.
- Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kürüm, D. (2002). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Narin, N. (2009). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Odabaş, H., Odabaş, Z.Y., ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*. 9(2), 431-465.
- Özbay, M., Bağcı, H., ve Uyar, Y. (2008). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 117-136.
- Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(3), 1-17.
- Özden, Y. (1999). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, N., Ulusoy, H. (2008). Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1), 15-25.
- Saçlı, F. ve Demirhan, G. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin saptanması ve karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (2), 92-110.
- Saracaloğlu, A. S., Bozkurt, N. ve Serin, O. (2003). Üniversite öğrencilerinin okuma ilgileri ve okuma alışkanlıklarını etkileyen faktörler. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4, 12.
- Susar Kırmızı, F. (2012). Öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına yönelik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 7(3), 2353-2366.
- Şen, U. (2009). *Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks. ZfWT, 1(2), 69-89.

- TDK (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türnüklü, E. B. ve Yeşildere, S. (2005). Türkiye’den bir profil: 11-13 yaş grubu matematik öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim ve becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 167-185.
- Ünalın, Ş. (2006). Düşünme tefekkür ibadeti ve eleştirel düşünme yöntemi. <https://groups.google.com/forum/#!topic/ihlasnur/pehSuGLia0U>. Adresinden 12/03/2014 tarihinde alınmıştır.
- Yalınkılıç, K. (2007). Türkçe öğretmen adaylarının okumaya ilişkin tutum ve görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal Of International Social Research*, 1(1), 226-241.
- Yamaner, F., Kartal, A. (2001). İnönü üniversitesi eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin, serbest zaman faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 2-3.
- Yeşilyurt, E. (2013). Bir eğitim programının nasıl olması gerektiğine ilişkin öğretmen adayı inançları, *e-Journal of New World Sciences Academy (NWSA) Education Sciences*, 8(1), 133-145.
- Yıldırım, A. Ç. (2005). *Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Zayıf, K. (2008). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.